

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı: 1987/22

Karar Sayısı: 1988/19

Karar Günü: 13.6.1988

R.G. Tarih-Sayı :15.07.1988-19873

İPTAL DAVASINI AÇAN : Anamuhalefet Partisi (Sosyaldemokrat Halkçı Parti)
TBMM Grubu Adına Grup Başkanı Erdal İnönü.

İPTAL DAVASININ KONUSU : Resmî Gazete'nin 30.6.1987 günlü, 19503. sayısında yayımlanan 20.6.1987 günlü, 3394 sayılı "1580 Sayılı Belediye Kanunu, 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 2972 Sayılı Mahallî İdareler İle Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun ve 3194 Sayılı İmar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun"un 1., 2., 3., 4. ve 6. maddeleriyle getirilen kimi hükümlerin Anayasa'nın Başlangıç bölümüyle 2., 5., 10., 67., 68. ve 127. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptali istemidir.

II- YASA METİNLERİ :

A- İPTALİ İSTENEN YASA KURALLARI :

20.6.1987 günlü, 3394 sayılı Yasanın iptali istenen hükümleri de içeren maddeleri şunlardır :

1. "MADDE 1.- 1580 sayılı Belediye Kanununun 93 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Başkanvekili ve geçici görevlendirme

MADDE 93. - Belediye başkanı; özürlü veya raporlu bulunacağı veya beldeden görevli olarak ayrılacağı durumları dikkate alarak önceden, meclis üyeleri arasından bir başkanvekili belirler.

Belediye başkanlığı ve başkanvekilliğinin aynı zamanda boşalması halinde, yeni başkan görevine başlayıncaya kadar il merkezi belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde valiler tarafından meclis üyeleri arasından bir başkanvekili atanır. Belediye başkanlığı ile belediye meclisinin aynı zamanda boşalması halinde ise yeni seçime veya belediye başkanının görevine başlamasına kadar il merkezi belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde valiler tarafından münasip bir başkanvekili atanır.

Belediyelerin seçilmiş organları veya bu organların üyeleri hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile soruşturma veya kovuşturma açılması halinde, İçişleri Bakanı geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar bu organları veya organların üyelerini görevden uzaklaştırabilir.

Bu durumda bakanın teklifi Başbakanın onayı ile kesin hükme kadar meclis üyeleri arasından geçici olarak bir başkan görevlendirebilir.

Belediye başkanının, görevini mazeretsiz ve kesintisiz olarak 20 günden fazla terk etmesi ve bu durumun mahallin en büyük mülki amirince tespit edilmesi ve İçişleri Bakanlığına bildirisini üzerine idari yargı tarafından 1 ay içinde verilecek kararla belediye başkanı başkanlıktan düşürülür."

2. "MADDE 2.- 27.6.1984 tarihli ve 3030 sayılı Kanunun 9 uncu maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Bu durumda bakanın teklifi Başbakanın onayı ile kesin hükme kadar meclis üyeleri arasından geçici olarak bir başkan görevlendirilebilir."

3. "MADDE 3.- 2972 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 4.- Belediye hudutları içinde birden fazla ilçe bulunan büyük şehirlerde, büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir ilçe belediye başkanları seçimi için büyükşehir belediye hudutları içi bir seçim çevresidir.

Büyükşehir belediye hudutları içinde kalan ilçelerin belediye meclisi üyeleri seçimlerinde her ilçe bir seçim çevresidir."

4. "MADDE 4.- 2972 sayılı Kanunun 18 inci maddesinin (b) bendine, birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Büyükşehir belediyesinde yapılan belediye başkanlığı seçimlerinde büyükşehir belediye başkan adayları ile büyükşehir ilçe belediye başkan adayları, yukarıdaki fıkroda gösterilen esaslara göre, düzenlenecek müşterek oy pusulasında birlikte gösterilir ve birlikte seçilmiş olurlar."

5. "MADDE 6.- 2972 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları üç fıkra olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Hallerinde söz konusu organ için boşalmayı takip eden ilk yılın Haziran ayının ilk pazar günü seçim tarihi olarak kabul edilir. Tespit edilecek seçim tarihi, genel mahallî seçimlerin yapılacağı yıla gelirse o seçim yapılmaz. 27.6.1984 tarihli 3030 sayılı Kanuna tabi olan organlarda vukubulan boşalma hallerinde ise ara seçim yapılmaz.

Mülki amirlerin vaki boşalmaları ilçe seçim kuruluna bildirmeleri üzerine, ilçe seçim kurulu seçim tarihini yukarıda belirtilen esaslara göre tespit ve ilan eder.

İlçe seçim kurulu ilan işlemini tespit edilen seçim tarihinden en az 60 gün önce yapar."

B- İLGİLİ YASA KURALLARI :

Dava konusu Yasanın, kimi hükümlerini değiştirdiği ve eklemeler yaptığı yasaların değişiklikten önceki kuralları aynen şöyledir:

1) 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 93. Maddesi : "Reislik intihabı için meclisin içtima daveti Madde 93.- (19.7.1963-307)

Belediye başkanlığının herhangi bir sebeple boşalması veya izin, hastalık ve işten çekirme gibi hallerde yeni başkan seçimi yapılmasına veya başkanın görevine başlamasına kadar meclis her toplantı yılı başında içinden bir üyeyi başkanvekili seçer. Buna rağmen ileride yeniden bir başkanvekili seçilmesine lüzum hâsıl olduğu takdirde başkanvekilinin seçimi için vali meclisi toplantıya çağırır.

Belediye başkanlığı ile belediye meclisinin aynı zamanda boşalması veya meclis tarafından çağırılmadan itibaren üç gün içinde başkanvekili seçilmemesi hallerinde yeni seçime veya belediye başkanının görevine başlamasına kadar il merkezi belediyelerinde İçişleri Bakanı ve diğer yerlerde valiler tarafından münasip bir başkanvekili atanır."

2) 3030 sayılı Yasanın 9. Maddesi : "Organlar :

Madde 9. - Büyükşehir belediyesinin organları; "Büyük Şehir Belediye Meclisi", "Büyükşehir Belediye Encümeni" ve "Büyük Şehir Belediye Başkanı"dır.

Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin seçilmiş organları veya bu organların üyeleri hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile soruşturma veya kovuşturma açılması halinde İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar bu organları veya organların üyelerini görevden uzaklaştırabilir."

C- DAYANILAN ANAYASA KURALLARI :

İptal istemine dayanak gösterilen Anayasa kuralları şunlardır :

1. "BAŞLANGIÇ

Ebedî Türk vatan ve milletinin bütünlüğüne ve kutsal Türk Devletinin varlığına karşı, Cumhuriyet devrinde benzeri görülmemiş bölücü ve yıkıcı kanlı bir iç savaşın gerçekleşme noktasına yaklaştığı sırada;

Türk Milletinin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin, milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 harekâtı sonucunda, Türk Milletinin meşru temsilcileri olan Danışma Meclisince hazırlanıp, Millî Güvenlik Konseyince son şekli verilerek Türk Milleti tarafından kabul ve tasvip ve doğrudan doğruya O'nun eliyle vazolunan bu ANAYASA :

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve O'nun inkılâp ve ilkeleri doğrultusunda;

Dünya milletler ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak; Türkiye Cumhuriyetinin ilelebet varlığı, refahı, maddî ve manevî mutluluğu ile çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi yönünde;

Millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmağa yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı;

Kuvvetler ayrımının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medenî bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu;

Hiçbir düşünce ve mülhazanın Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihî ve manevî değerlerinin, Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları ve medeniyetçiliğinin karşısında korunma göremeyeceği ve lâiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı;

- Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddî ve manevî varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu;

- Topluca Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve "Yurtta sulh, cihanda sulh" arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu;

FİKİR, İNANÇ VE KARARIYLA anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulanmak üzere,

TÜRK MİLLETİ TARAFINDAN, demokrasiye âşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdi olunur."

2. "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

3. "MADDE 5.- Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

4. "MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmelidirler."

5. "MADDE 67.- Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Esas Sayısı: 1987/22
Karar Sayısı: 1988/19

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin ve halkoylamasının yapıldığı yılda, ay ve gün hesaba katılmaksızın, 20 yaşına giren her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir.

Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir.

Silah altında bulunan er ve erbaşlarla, askerî öğrenciler, ceza ve tevkif evlerinde bulunan tutuklular ve hükümlüler oy kullanamazlar."

6. "MADDE 68.- Vatandaşlar, siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden çıkma hakkına sahiptir. Parti üyesi olabilmek için yirmibir yaşını ikmal etmek şarttır.

Siyasî partiler, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulurlar ve Anayasa ve kanun hükümleri içinde faaliyetlerini sürdürürler.

Siyasî partilerin tüzük ve programları, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz.

Sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasî partiler kurulamaz.

Siyasî partiler, yurt dışında teşkilâtları faaliyette bulunamaz, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri şekilde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremez, vakıf kuramazlar.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, öğrenciler ve Silahlı Kuvvetler mensupları siyasî partilere giremezler."

7. "MADDE 127.- Mahallî idareler; il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.

Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Mahallî idarelerin seçimleri, Anayasa'nın 67 nci maddesindeki esaslara göre beş yılda bir yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.

Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları

Esas Sayısı: 1987/22
Karar Sayısı: 1988/19

veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir.

Merkezî idare, mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahiptir.

Mahallî idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulunun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezî idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır."

III - İLK İNCELEME :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Orhan ONAR, Mahmut C. CUHRUK, Necdet DARICIOĞLU, Yılmaz ALİEFEN-DİOĞLU, Yekta Güngör ÖZDEN, Muammer TURAN, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, Adnan KÜKNER ve Ahmet Oğuz AKDOĞANLI'nın katılmalarıyla 1.9.1987 günü yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV - ESASIN İNCELENMESİ :

İşin esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi, iptali istenilen yasa ve ilgili yasa hükümleri ile dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri, öteki yasama belgeleri, 2949 sayılı Kanun'un 31. maddesinin üçüncü fıkrası gereğince İktidar Partisi grubu adına Anayasa Mahkemesi'ne verilen 22.3.1988 günlü, 65 sayılı yazılı düşünce ve ekleri incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- 3394 SAYILI YASANIN 1. MADDESİ :

Bu maddeyle, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun "Başkanvekilliği ve geçici görevlendirme" başlıklı 93. maddesinin birinci fıkrasının, ikinci fıkrasının birinci tümcesinin ve dördüncü fıkrasının iptali istenmektedir. Dava konusu Yasanın Belediye Yasasının 93. maddesinde yaptığı köklü değişiklikle, önceden belediye meclisince seçilen belediye başkanvekilinin bundan böyle belediye başkanınca seçilmesi sağlanmıştır. Bu değişikliklerin daha önce 27.5.1987 günlü Resmî Gazete'de yayımlanan 283 sayılı "1580 Sayılı Belediye Kanununun 93 üncü Maddesinin Değiştirilmesi ve 27.6.1984 Tarihli 3030 Sayılı Kanunun 9 uncu Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile gerçekleştirildiği, bu KHK'nin 27.5.1987 de TBMM¹ ne sunulduğu, İçişleri Komisyonu tarafından gündemindeki tasarıyla birleştirilmesiyle 3394 sayılı Yasa kapsamında yer aldığı anlaşılmaktadır.

1. Maddenin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

a. Anayasa'nın 127. Maddesi Yönünden İnceleme :

Anayasa gereği kuruluşları ayrı yasalarla düzenlenmiş üç ayrı yerel yönetim biriminden en özgün yapıyı taşıyan belediyeler, 14.4.1930 günlü, 1580 sayılı Belediye Kanunu'na göre

kurulmuşlardır. Bu yasaya göre, belediye tüzelkişiliğinin organları, belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı olup belediye meclisiyle belediye encümeni karar, belediye başkanı ise yürütme organıdır. Belediyelerin karar organı olan belediye meclisleri, Anayasa gereği seçimle göreve gelen belli sayıda üyelerden oluşur. Belediye başkanları, 1580 sayılı Yasanın 89. maddesi uyarınca belediye meclisince kendi üyeleri arasından ya da dışarıdan seçilirken 19.7.1963 günlü, 307 sayılı Yasayla halk tarafından seçilmeye başlanmıştır. Bu uygulama 18.1.1984 günlü, 2972 sayılı Yasanın 1. ve 2. maddeleri gereği, günümüzde de sürdürülmektedir. Anayasa'nın 127. maddesindeki yerel yönetimlerin hukuksal konumlarını, yapılarını ve amaçlarıyla "yerinden yönetim" ilkesini gözeten yasakoyucu, belediye başkanlarının da seçimle göreve gelmesi usulünü benimsemiştir. Kamu hizmetinin sürekliliği ve aksamadan yürütülmesi temel amaç olduğuna göre, belediye başkanının yokluğunda onun yerine görevi yürütecek kimsenin belirlenmesi zorunluluk taşımaktadır. Başkanın yokluğu hallerinde yerine görev yapacak kimse ancak "başkam/ekili" olabilecektir. Bu sıfatla işleri yürütecek kimsenin, kimin tarafından belirleneceği sorunu dava konusudur. Başkanvekili, sistem içinde düşünüldüğünde, belediye başkanı ve karar organı olmayıp onun görev ve yetkilerini geçici olarak üstlendiğine göre, belediye başkanı tarafından önceden belirlenmesinde Anayasa'nın 127. maddesine aykırı bir durum yoktur. Yasama organı, Anayasa ile çizilen çerçevenin dışına çıkmadıkça aykırılıktan söz edilemez. Başkanın, olası durumları gözeterek, hiçbir aksamaya neden olmamak için onların önceden karşılanması olanağını hazırlamasında özgür yönetim, yerinden yönetim, demokratik düzenleme ilkeleri çiğnenmiş olamaz. Yasakoyucunun, belediye başkanvekilinin hukuksal konumunu göstermesi, bir boşluğun doldurulması niteliğindedir. Fıkroda belirtilen durumlara bağlı, onlarla sınırlı belirleme, organ seçimi sayılamaz. Bu nedenlerle incelenen fıkranın Anayasa'nın 127. maddesine aykırı yanı görülmemiştir.

b. Anayasa'nın 2. Maddesi Yönünden İnceleme :

Anayasa'nın 127. maddesine aykırı bulunmayan düzenlemenin bu maddedeki ve yollama yaptığı öbür kurallara aykırı düşmeyen içeriğinin hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu da ileri sürülemez. Demokratik hukuk devleti niteliği, demokrasi düzeniyle çatışmayan, hukuksal gerekleri gözardı etmeyen kuralların yapısını oluşturur. İncelenen kuralda hukuka aykırı bir yön saptanamamıştır.

c. Anayasa'nın 5. Maddesi Yönünden İnceleme :

Yukarıda açıklanan nedenlerle, dava konusu fıkranın devletin demokrasiyi koruma amacına ters düşen bir yanı da bulunmamıştır.

Birinci fıkraya yönelik iptal istemi reddedilmelidir. Mahmut C. CUHRUK, Yekta Güngör ÖZDEN, Muammer TURAN, Mustafa ŞAHİN ve Adnan KÜKNER bu görüşe katılmamışlardır.

2. Maddenin ikinci fıkrasındaki "Belediye başkanlığı ve başkanvekilliğinin aynı zamanda boşalması halinde ..." ibaresinin Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

a. Anayasa'nın 127. Maddesi Yönünden İnceleme :

Bu fıkra, önceki fıkrayla birlikte incelendiğinde konu daha çok açıklık kazanmaktadır. Belediye başkanlığı ve başkanvekilliğinin aynı zamanda boşalması gibi birinci fıkradakinden daha önemli durumda atama yetkisinin, İçişleri Bakanı'na ve valilere tanınmasındaki zorunluluk

açıktır. Zorunluluğa bağlı atama yetkisini içeren kuralın Anayasa'nın 127. maddesinin beşinci fıkrasında öngörülen "idarî vesayet yetkisinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Merkezî yönetimin beşinci fıkrada belirtilen amaçlarla vesayet yetkisini yasayla kullanması, gözetim ve denetim hakkının doğal sonucudur. Yerel yönetimlerin özerkliğine dokunmadan, yerel yönetim birimlerinin işlem ve eylemleri, organları, kararları ve görevlileri üzerinde sınırlı denetim hakkına dayalı vesayet sistemi, Bakanın ve valilerin zorunlu nedenlere bağlı atama yetkisini sakıncalı kılmamaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin 1.3.1985 günlü, Esas: 1984/2, Karar: 1985/6 sayılı kararındaki "idarî vesayet"le ilgili bölüm yeterli açıklığı taşımaktadır. Bu ilkelere aykırı düşmeyen, birinci fıkrayla haklı neden ve amaç yönünden uyum içinde olan ikinci fıkranın Anayasa'nın 127. maddesine aykırı bir yanı yoktur. Seçilmesi zorunlu bulunmayan vekilin seçilmiş belediye meclisi üyeleri arasından atanması sakıncalı sayılamaz. Yasakoyucu, dava konusu maddenin birinci fıkrasındaki geçici boşalmaların, ikinci fıkrada kesin-sürekli boşalmanın önlemini almıştır. Olağanüstü olarak nitelendirilebilecek durumdaki atama, vesayet hakkının gereği olduğundan ve boşalma durumuna bağlı bulunduğundan dava konusu ibarenin Anayasa'ya aykırılığı söz konusu olamaz.

b. Anayasa'nın 2. ve 5. Maddesi Yönünden İnceleme :

Demokrasinin temelini, siyasal hakların, seçim ve kamusal yetkilerin anayasal sınırının oluşturduğu Anayasa Mahkemesi'nin birçok kararında vurgulanmıştır. Demokrasinin özüne aykırı bir durumun söz konusu olabilmesi için yasakoyucunun Anayasa sınırları dışına çıkmış olması gerekir. Tanınan hak ve özgürlükleri anayasal gerekler dışında sınırlamayan, Anayasa'nın 127. maddesine dayanan düzenlemeler, demokratik hukuk devleti ilkesine ve bu yolla da devletin demokrasiyi koruma amacına aykırı olamaz. Kaldığı, somut norm denetiminde, konuyla doğrudan ilgili Anayasa kuralları varken dolaylı biçimde ilgili hükümlere dayanılmaz.

Bu nedenlerle ikinci fıkradaki "Belediye başkanlığı ve başkanvekilliğinin aynı zamanda boşalması halinde ..." ibaresine yönelik iptal istemi reddedilmelidir.

Mahmut C. CUHRUK, Yekta Güngör ÖZDEN, Muammer TURAN ve Adnan KÜKNER bu görüşe katılmamışlardır.

3. Maddenin dördüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

a. Anayasa'nın 127. Maddesi Yönünden İnceleme :

Dava konusu fıkra, üçüncü fıkradaki "görevden uzaklaştırma" durumunda geçici olarak bir başkanın görevlendirilmesini öngörmektedir. Sorun, "görevlendirme" gereğinden değil, Bakanın teklifi ve Başbakanın onayı ile yapılmasından doğmaktadır. Uzaklaştırma durumu, Anayasa'nın 127. maddesinin dördüncü fıkrasının tanıdığı yetkiye dayanmakla birlikte, uzaklaştırılanın yerine doğrudan görevlendirme, bu uzaklaştırmanın doğal sonucu olarak karşılanamaz. Uzaklaştırmaya yetkili olan makamla, görevlendirmeye yetkili olan makamı "aynı makam" saymak 127. maddenin amacı ve anlamı karşısında olanaksızdır. Merkezî yönetimin vesayet yetkisini 127. maddenin beşinci fıkrasının sınırladığı durumlar dışına taşımak, yerel yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini yadsıma görünümündeki düzenlemelere geçerlik tanımak düşünülemez. Yönetimsel ilişkilerde hiyerarşik bağlantının olur vereceği yetki, seçimi temel edinmiş özerk kuruluşlarda geçerli olamaz. Belediye meclisinin çoğunluğu dışında herhangi bir üyesinin siyasal nedenlerle, hukukla bağdaşmayan amaçlarla başkan olabilmesine yolaçan düzenleme, merkezî yönetimin vesayet dışı müdahalesine açık çağrıdır. Bu belirlemeyi

Esas Sayısı: 1987/22
Karar Sayısı: 1988/19

merkezî yönetimin siyasal kimlikli organlarına yaptırmak Anayasa'ya aykırıdır. Atamanın geçici ya da sürekli olması sonucu etkilemediği gibi, soruşturma ve kovuşturma açtırmak, bu nedenlerle görevden uzaklaştırmak olanağı her zaman bulunduğundan "geçici" atama, "sürekli" atamaya da dönüşebilir.

Anayasa Mahkemesi'nin 3420 sayılı Yasayla ilgili olarak 127. maddeyi, bu maddedeki ilkeleri değerlendiren 13.6.1988 günlü, Esas : 1988/14, Karar : 1988/18 sayılı kararında bu konuda yeterli açıklık bulunduğundan burada yinelenmesine gerek görülmemiştir.

Bu nedenlerle düzenleme Anayasa'nın 127. maddesine aykırıdır.

b. Anayasa'nın 68. Maddesinin İkinci Fıkrası Yönünden İnceleme :

Konunun, siyasî partileri demokratik siyasî yaşamın vazgeçilmez ögesi sayan 68. maddenin ikinci fıkrasıyla bir ilgisi yoktur.

c. Anayasa'nın 2. ve 5. Maddeleri Yönünden İnceleme :

Belediye tüzelkişiliğinin karar organı ve en önemli ögesi olan belediye meclisini dışlamak suretiyle siyasal amaçlı gereksiz müdahalelere ve azınlığı temsil eden bir üyenin başkan olarak görevlendirilmesine yol açan, Anayasa'nın 127. maddesindeki ilkelere ters düşen, bir anlamda da seçme ve seçilme hakkını etkileyen düzenleme, demokratik hukuk devleti ilkesiyle ve devletin demokrasiyi koruma amacıyla bağdaşamayacağı için Anayasa'nın 2. ve 5. maddelerine aykırılık belirgindir.

Dördüncü fıkra iptal edilmelidir.

Necdet DARICIOĞLU, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, İhsan PEKEL ve Selçuk TÜZÜN bu görüşe katılmamışlardır.

B - YASANIN 2. MADDESİ :

Bu maddeyle Belediye Yasası'nın 93. maddesinin dördüncü fıkrasına koşutluk sağlamak için 27.6.1984 günlü, 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un 9. maddesine bir fıkra eklenerek, büyükşehir ve bağlı ilçe belediyelerinin seçilmiş organları ya da bu organların üyeleri hakkında görevleriyle ilgili bir suç nedeniyle soruşturma ya da kovuşturma açılması üzerine İçişleri Bakanı'nın geçici bir önlem olarak, kesin hükme kadar bu organları ya da üyelerini görevden uzaklaştırması durumunda Bakanın teklifi Başbakanın onayı ile kesin hükme kadar belediye meclisi üyeleri arasından geçici olarak bir başkanın görevlendirilebilmesi öngörülmüştür.

Yukarıda 1580 sayılı Yasanın 93. maddesinin dördüncü fıkrasında, büyükşehir ve bağlı ilçeler dışındaki belediyeler için öngörülen düzenleme, şimdi incelenen 2. maddede büyükşehir ve bağlı ilçe belediyeleri için yinelenmiştir. Konunun Anayasa'nın 68. maddesinin ikinci fıkrasıyla bir ilgisi bulunmamakla birlikte, dava konusu 1. maddenin, 1580 sayılı Yasanın 93. maddesinin dördüncü fıkrası için açıklanan Anayasa'nın 2., 5. ve 127. maddelerine aykırılık gerekçeleri, 3420 sayılı Yasanın 2. maddesiyle 3030 sayılı Yasanın 9. maddesine eklenen fıkra için de geçerlidir.

Açıklanan nedenlerle bu fıkra iptal edilmelidir. Necdet DARICI-OĞLU, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, İhsan PEKEL ve Selçuk TÜZÜN bu görüşe katılmamışlardır.

C- YASANIN 3. MADDESİ :

Bu maddeyle, 18.1.1984 günlü, 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 4. maddesi değiştirilerek, birinci fıkrada belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan büyükşehirlerde büyükşehir belediye başkanı ile büyükşehir ilçe belediye başkanları seçimi için büyükşehir belediye sınırları için seçim çevresi; ikinci fıkrada da büyükşehir belediye sınırları içinde kalan belediye meclisi üyeleri seçimlerinde her ilçe bir seçim çevresi sayılmıştır.

Büyükşehir adı, Resmî Gazete'nin 8.12.1981 günlü, 17538. sayısında yayımlanan ve 1982 yılı sonuna kadar yürürlükte kalan; 2561 sayılı "Büyükşehirlerin Yakın Çevresindeki Yerlerinin Ana Belediyelere Bağlanmaları Hakkında Kanun" ile mevzuatımıza girmiştir. Anayasa'nın 127. maddesi gereği yürürlüğe konulan 2972 sayılı Yasa, büyükşehir yönetimiyle ilgili ilkeleri getirmiş, yerel yönetimlerin seçimlerini ayrıntılarıyla göstermiş, Geçici 5. maddesinde "Bu kanunda seçim usul ve esasları hükme bağlanan büyükşehir yönetiminin hukukî statüsü, bu Kanunun yürürlüğünü takip eden ilk seçimin oy verme gününden önce (25 Mart 1984), 17.6.1982 gün ve 2680 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Kuruluş, Görev ve Yetkilerinin Düzenlenmesi ile ilgili Yetki Kanununda belirtilen esas ve usullere uygun olarak çıkarılacak kanun hükmündeki kararnamelerle düzenlenir" denilerek kuruluşun temeli gösterilmiştir. Bu maddeye göre çıkarılan 195 sayılı, Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde, Kararname ile bu Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında 3030 sayılı Yasa, hukuksal konumu açıklığa kavuşturmuştur. Sözü edilen bu 3030 sayılı Yasanın 5. maddesine göre, büyükşehir, belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirler; ilçe belediyesi de büyükşehir sınırları içinde kalan ilçelerde kurulan belediyeler olarak tanımlanmaktadır. Büyükşehirlerde "Büyükşehir belediyesi", büyükşehir sınırı içindeki ilçelerde de ilçenin adını taşıyan "ilçe belediyesi" bulunur. Yasa, büyükşehir belediyelerinin sınırlarını, adını aldıkları büyükşehirin belediye sınırları, ilçe belediyelerinin sınırlarını da bu ilçelerin büyükşehir belediyesi içinde kalan kısımlarının sınırı olarak göstermiştir. 25.3.1984 de yapılan yerel yönetimler seçimi ile Ankara, İstanbul ve İzmir büyükşehir belediyeleri oluşmuş, daha sonra çıkarılan 3306, 3391, 3398 ve 3399 sayılı yasalarla, sırasıyla, Adana, Bursa, Gaziantep ve Konya'da büyükşehir belediye sistemine geçilmiştir. Günümüze kadar 7 büyükşehir belediyesi ile 32 bağlı ilçe oluşmuştur.

Dava konusu düzenlemeye göre, büyükşehir ve bağlı ilçe belediye başkanlığı ile belediye meclisleri seçimleri çevreleri yeniden belirlenmiştir. Bu durumda, özellikle, bağlı ilçe belediye başkanları için seçim çevresi "büyükşehir belediye sınırları" olarak genişletilmiş, herhangi bir ilçenin seçmenine tüm ilçe belediye başkanlarının seçiminde söz hakkı tanınmıştır. Örneğin, Fatih'te oturan seçmen Kartal, Çankaya'da oturan seçmen de Mamak belediye başkanı için oy kullanacak, onları seçebilecektir.

Yasanın genel gerekçesinde "... aynı partiden seçilecek başkanların uyumlu ve koordineli çalışmaları sağlanarak beldelerin her türlü hizmetlerinin süratli, verimli ve ekonomik bit şekil de yürütülmesinin amaçlandığından söz edilmiştir.

1. Maddenin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

a. Anayasa'nın 127. ve 67. Maddeleri Yönünden İnceleme :

Anayasa'nın 127. maddesi, yerel yönetimleri, yasada gösterilen karar organlarının seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan tüzelkişiler olarak tanımlarken kuruluş, görev ve yetkilerinin yerinden yönetim ilkesine uygun biçimde yasayla düzenleneceğini, seçimlerinin de Anayasa'nın 67. maddesindeki esaslara göre yapılacağını öngörmüştür. Yerinden yönetimin doğal sonucu olarak özerklik taşıyacaklar, karar organları serbestçe oluşacak, karar alma özgürlükleri bulunacaktır. Merkezî yönetim ve onun hiyerarşisi dışında, seçimle oluşturulan kendi organlarının aldığı kararları uygulama yetkisine de sahip olan bu kuruluşlar demokratik yapının temelidir. Öğretide, uygulama alanı bakımından "yer yönünden yerinden yönetim" nitelemesiyle sözü edilen yönetim türünde, yöresel gereksinimler için örgütlenme temel alınmakla, organlarının halk tarafından seçilmesi ilkesi benimsenmektedir. Demokratik katılıma ilk aşamada etkinlikle anlam kazandıran bu örgütlerin tanımına, yapısına, işlevine, amacına uygun oluşum yöntemleri getirilmesi zorunludur. Belediye başkanlarının doğrudan halk tarafından seçilmesi geleneğinin kurulmuş olması, seçimi olumsuz yönde etkileyen, yapay seçim çevreleriyle oyların yalnızca amaçlanan doğrultuda yoğunlaşmasını sağlayarak halkın seçmesini sözde bırakan düzenlemeleri geçersiz kılar. Anayasa'nın büyük yerleşim merkezleri için yasayla özel yönetim biçimleri getirilebileceğine ilişkin 127. maddesinin üçüncü fıkrası yanlış yorumlanıp Anayasa'nın 67. maddesine aykırı biçimde özel seçim yöntemleri getirilemez. Bağımsız seçim çevreleri birbirine etkin duruma sokulup karma yapılamaz. Yeni düzenleme, bir yerel yönetim sınırları içindeki seçmenleri bir başka yerel yönetim yöneticisi için oy vermek zorunda bırakmaktadır. Bu nedenle, öncelikle Anayasa'nın 127. maddesinin birinci fıkrasına aykırıdır. Maddenin üçüncü fıkrası, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimi getirilebileceğini açıklamış, seçim konusunda özel bir sistemi öngörmemiştir, yasakoyucu 67. maddedeki esaslara bağlı tutulmuşken, bu sınırları zorlayan dava konusu kural maddedeki esaslara bağlı tutulmuşken, bu sınırları zorlayan dava konusu kural 127. maddenin üçüncü fıkrasına da aykırıdır.

İlçe belediye meclisini yalnız ilçedeki seçmenler seçerken, ilçe belediye başkanını, üstelik büyükşehir belediye başkanına bağımlı olarak tüm büyükşehirlerdeki seçmenlerin seçmesi, bunu sağlayacak biçimde seçim çevresi belirlemesi 127. maddenin amacına ve anlamına aykırı düşmektedir. Getiriliş amacını aşan, Anayasa'nın 13. maddesindeki gereklerle uyuşmayan düzenlemeye geçerlik tanınamaz. Başkanlararası uyumdan söz edilerek yasal ilişkilerin kişiselleştirilmesi, belediye meclislerinin, meclislerle başkanların uyumunun gözardı edilmesi aykırılığı somutlaştıran belirtilerdir.

Serbest seçme hakkı, özgür ve demokratik yönetimin ön koşulu, hukuksal simgesidir. Bu hak, ikili seçim çevresi sisteminden olumsuz biçimde etkilenecektir. Seçmen, kendi bölgesi dışında başka bölge için oy kullanmak zorunda bırakılmakta, belediye başkanlığı ve meclis üyeliği birbirinden koparılarak belediye tüzelkişiliğinin oluşumu ilgisiz bölge seçmeninin müdahalesine açılmaktadır. Her türlü etkiden, uzak oy kullanma, istediği gibi oy kullanma durumuyla bağdaşmayan, seçmeni bağımlı kılan, ilçesinde en çok oyu aldığı için seçilmesi gereken aday, seçmeni daha çok olan ilçede oy alamadığı için kaybeden durumuna düşürecek seçim çevresi sistemini getiren fıkra, Anayasa'nın 67. maddesine aykırıdır.

b. Anayasa'nın Başlangıç Kısmı ile 2. ve 5. Maddeleri Yönünden İnceleme :

Anayasa'nın ilgili temel hükmü 127. ve onun esaslarına yollama yaptığı 67. maddesine aykırı olan kural, "Anayasa'da gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni"ni, tüm işlem, eylem ve oluşumların hukuka uygunluğunu zorunlu kılan "hukuk devleti" ilkesini, demokratik örgütlenmeyi yerel yönetimler düzeyinde olumsuz etkileyerek

devletin demokrasiyi koruma amacını zedelediği için Anayasa'nın Başlangıç kısmına, 2. ve 5. maddelerine aykırıdır.

Anayasa'nın 127. maddesi açıkça 67. maddedeki esasları, öngörmektedir. Belediye meclisine ayrı, belediye başkanına ayrı seçim çevresi, yerel yönetimler için ikili bir sistemi gündeme getirmekte, Anayasa Mahkemesi'nin 3420 sayılı yasanın kimi maddelerinin iptaline ilişkin 13.6.1988 günlü, Esas : 1988/14, Karar: 1988/18 sayılı kararın 9. madde bölümündeki gerekçeleri incelenen birinci fıkra için de geçerli kılmaktadır.

Birinci fıkra iptal edilmelidir. Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, İhsan PEKEL ve Selçuk TÜZÜN bu görüşe katılmamışlardır.

2. Maddenin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırılığı sorunu :

Gerçekte 2972 sayılı Yasanın 4. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları, kendi anlamları bakımından, birbirini tamamlamakta, bir bütünü oluşturmaktadır. Ancak, birinci fıkranın iptalinden sonra bağımsız kalan ikinci fıkranın bu biçimi ve içeriğiyle Anayasa'nın herhangi bir maddesine aykırılığı söz konusu değildir.

Bu fıkraya yönelik iptal istemi reddedilmelidir.

D- YASANIN 4. MADDESİ :

Bu maddeyle, 2972 sayılı Yasanın 18. maddesinin (b) bendine, birinci fıkradan sonra gelmek üzere eklenen fıkra, iptal davasının açılmasından sonra çıkarılan 31.3.1988 günlü, 3420 sayılı yasanın 9. maddesiyle değiştirildiğinden bu fıkraya yönelik konuyu kalmayan dava hakkında karar verilmesine gerek görülmemiştir.

E- YASANIN 6. MADDESİ :

2972 sayılı Yasanın 29. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarını üç fıkra olarak değiştiren bu maddenin ilk iki fıkrasının iptali istenmiştir. 3394 sayılı Yasanın 6. maddesinin "29. maddenin ikinci fıkrası" olarak kabul ettiği fıkrayı, 3420 sayılı Yasanın 11. maddesi "birinci fıkranın son bendi" olarak göstermiştir.

1. Davadan sonra yürürlüğe giren 31.3.1988 günlü, 3420 sayılı Yasanın 11. maddesiyle 29. maddenin birinci fıkrasının son bendi (3394 sayılı yasaya göre ikinci fıkra) değiştirilip bu bentten sonra gelmek üzere bir fıkra eklenerek, iptali istenen iki fıkraya yönelik davanın konusu kalmadığından bu hususta da karar vermeye gerek görülmemiştir.

2. Maddenin ve 2972 sayılı Yasanın 29. maddesinin "Mülkî amirlerin vaki boşalmaları ilçe seçim kuruluna bildirmeleri üzerine, ilçe seçim kurulu seçim tarihini yukarıda belirtilen esaslara göre tesbit ve ilân eder" biçimindeki üçüncü (3394 sayılı Yasaya göre dördüncü olan) fıkrası, Anayasa Mahkemesi'nin 13.6.1988 günlü, Esas : 1988/14, Karar: 1988/18 sayılı kararıyla iptal edilmiş olduğundan bu konuda da karar verilmesine gerek görülmemiştir.

V- SONUÇ :

20.6.1987 günlü, 3394 sayılı "1580 Sayılı Belediye Kanunu, 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü

Esas Sayısı: 1987/22
Karar Sayısı: 1988/19

Hakkında Kanun, 2972 Sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun ve 3194 Sayılı İmar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun'un;

A- 1. maddesiyle değiştirilen 14.4.1930 günlü, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 93. maddesinin :

1. Birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin reddine, Mahmut C. CUHRUK, Yekta Güngör ÖZDEN, Muammer TURAN, Mustafa ŞAHİN ve Adnan KÜKNER'in karşıoylarıyla ve oyçokluğuyla,

2. İkinci fıkrasındaki "Belediye başkanlığı ve başkanvekilliğinin aynı zamanda boşalması halinde ..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin reddine Mahmut C. CUHRUK, Yekta Güngör ÖZDEN, Muammer TURAN ve Adnan KÜKNER'in karşıoyları ve oyçokluğuyla,

3. Dördüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, Necdet DARICIOĞLU, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, İhsan PEK-EL ve Selçuk TÜZÜN'ün karşıoyları ve oyçokluğuyla,

B- 2. maddesiyle 27.6.1984 günlü, 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un 9. maddesine eklenen fıkranın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline Necdet DARICIOĞLU, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, İhsan PEKEL ve Selçuk TÜZÜN'ün karşıoyları ve oyçokluğuyla,

C- 3. maddesiyle 18.1.1984 günlü, 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 4. maddesinde yapılan değişikliğin :

1. Birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline, Mehmet ÇINARLI, Servet TÜZÜN, İhsan PEKEL ve Selçuk TÜZÜN'ün karşıoyları ve oyçokluğuyla,

2. İkinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin reddine oybirliğiyle,

D- 4. maddesiyle 2972 sayılı Yasa'nın 18. maddesinin (b) bendine, birinci fıkradan sonra gelmek üzere eklenen fıkra [le 6. maddesiyle değiştirilen 2972 sayılı Yasa'nın 29. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında üç fıkra olarak yapılan yeni düzenlemenin "Hallerinde söz konusu organ için boşalmayı takip eden ilk yılın Haziran ayının ilk pazar günü seçim tarihi olarak kabul edilir..." ve "... 27.6.1984 tarihli ve 3030 sayılı Kanuna tabi olan organlarda vuku bulan boşalma hallerinde ise ara seçim yapılmaz." hükümleri 31.3.1988 günlü, 3420 sayılı "298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun, 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun ve 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun"un 9. ve 11. maddeleriyle değiştirildiğinden, konusu kalmayan bu fıkralara ilişkin istemler hakkında karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle,

E- 6. maddesiyle 2972 sayılı Yasa'nın 29. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarını üç fıkra olarak değiştiren düzenlemenin "Mülkî amirlerin vaki boşalmaları ilçe seçim kuruluna bildirmeleri üzerine, ilçe seçim kurulu seçim tarihini yukarıda belirtilen esaslara göre tespit ve

Esas Sayısı: 1987/22
Karar Sayısı: 1988/19

ilan eder" hükmü Anayasa Mahkemesi'nin 13.6.1988 günlü, Esas : 1988/14, Karar: 1988/18 sayılı kararıyla iptal edilmiş olduğundan bu konuda da karar verilmesine yer olmadığına oybirliğiyle,

13.6.1988 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Mahmut C. CUHRUK	Yekta Güngör ÖZDEN	Necdet DARICIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Yılmaz ALİEFENDİOĞLU	Muammer TURAN	Mehmet ÇINARLI
Üye	Üye	Üye
Servet TÜZÜN	Mustafa ŞAHİN	Adnan KÜKNER
Üye		Üye
İhsan PEKEL		Selçuk TÜZÜN

KARŞIOY YAZISI

İdarenin bütünlüğü içerisinde özerk bir yerinden yönetim idaresi olan belediyelerde, bazı hallere münhasır da olsa belediye başkanvekillerinin seçim yoluyla değil de, yerine göre belediye başkanı, vali, İçişleri Bakanı ya da Başbakan tarafından atama suretiyle işbaşına getirilmelerine olanak sağlayan, 1580 sayılı Yasanın 20.6.1987 günlü, 3394 sayılı Yasa ile değişik 93. maddesinin birinci fıkrası ile ikinci fıkrasının ilk tümcesi hükümleri, Anayasa'nın 127. maddesinde ifadesini bulan yerinden yönetim ilkesine aykırıdır.

Bu itibarla iptal isteminin reddi yönünde oluşan çoğunluk görüşüne karşıyım.

Başkan

Mahmut C. CUHRUK

KARŞIOY GEREKÇESİ

3394 sayılı Yasa ile gerçekleştirilen değişikliklerin kimine yönelik iptal istemini reddeden çoğunluk görüşüne karşı kullandığım oylarımın gerekçelerini aşağıda sırasıyla açıklıyor, ayrıca, görüşlerimle çatışmayan öbür karşıoy gerekçelerine de katıldığımı belirtiyorum :

1 - Anayasa Mahkemesi kararının A/1 bölümü, belediye meclislerini dışlayan, demokrasinin çoğulcu ve katılımcı niteliğini yadsıyan bir anlam taşımaktadır. Anayasa'nın 127. maddesinin ilkeleştirdiği "yerel yönetim" kurumu ve "yerinden yönetim" kavramlarıyla çelişen çoğunluk görüşü belediye başkanını, belediye meclisinin önüne almakla, üstüne çıkarmakla kalmayıp ona meclise egemen bir konum kazandırmış, bir tür yerel parlamento sayılacak belediye meclisi üyelerini atama-görevlendirme yetkisini başkana tanımıştır. Bu yöntem, partizanlığı körükleyip yaygınlaştıracak sakıncalı bir anlayışın ürünü olabilir. Kurumları yıpratıp, doğrulanmış gelenekleri yıkacak, demokrasiyi yozlaştıracak düzenlemelere yasakoyucunun takdir yetkisini yanlış değerlendirerek, geçerlik tanımak, Anayasa'dan ödün vermektir. İktidar grubunu mutlak etken ve egemen kılmak amacıyla yürürlüğe konulan hukuka karşı "oyun" niteliğindeki kurallar hoşgörülle değerlendirilemez. Meclisin kendi yöneticisinin vekilini belirleme hakkını elinden alıp bir kişiye vermek, o kişiyi meclise karşı güçlü kılmaya yönelik bir düzenlemedir. Bu yapı demokrasi kavramına ters düştüğü gibi 127. maddenin özüne, sözüne ve amacına aykırıdır. Hukuk devleti ilkesi bu tür kurullarla sarsılmaktadır. Organın seçimle gelmesini öngören Anayasa'ya karşın atama yöntemi, kabulü olanaksız bir durumdur.

2- Anayasa'nın 127. maddesinin beşinci fıkrasındaki "idarî vesayet yetkisi"ni sözü edilen bu fıkradaki amaca aykırı biçimde genişleterek, ilkelerinin ve yönteminin yasayla belirlenmesi uygunluğunun kanıtı sayıp uygulamak büyük yanlışlıktır. Anayasa, idarî vesayeti belli amaçlarla sınırlamış, ilke ve yönteminin bu sınırlar gözetilerek yasada belirtileceğini öngörmüştür. Geniş vesayet yetkisi demokrasiyle bağdaşmaz, hukuka aykırı bir nitelik taşıırken bu daha ağır, baskıcı biçimde yerel yönetimlerde egemen kılmak Anayasa'nın anlamıyla uyuşmamaktadır. Bakanı ve valileri, belediye başkanlığı ile başkanvekilliğinin aynı zamanda boşalması durumunda görevdeki belediye meclisinin üstünde yetkili kılmak ne idarî vesayet yetkisiyle ne de başka bir nedenle uygun bulunur. Hukuksal işlemlerde zorlama, hukuksallığı ortadan kaldırır. Vesayeti zorunlu, geniş yetkili sayan bir anlayışla yerel yönetim kurumu savunulamaz ve korunamaz. Anayasa hukukun üstünde değildir. Denetlenen fıkra, yerel yönetimi sözde bırakan, demokratikleşmesini önleyen yönüyle 127. maddeye açıkça aykırı olduğu gibi seçme ve seçilme hak ve özgürlüklerine getirdiği sınırlamalar nedeniyle de

Esas Sayısı: 1987/22
Karar Sayısı: 1988/19

Anayasa'nın 2. ve 5. maddelerine de aykırıdır. Dayandığı Anayasa maddesiyle çelişen yasa düzenlemeleri, biçimi ve görünümüyle uygun gösterilse de, gerçekten uygunluğu sözde kalır. Fıkra, Anayasa'nın tanıdığı haklardan pişmanlık duyulmuşçasına, onları geri alma olanağı sağlayan bir araç durumuna sokulmuştur.

Anayasa Mahkemesi, hukukun savunucusu, anayasal hak ve özgürlüklerin kaynağı olan demokrasinin koruyucusu, uygunluk denetiminin başlıca sorumlusudur. Göstereceği duyarlık ve özen, gerçek güvence olarak devletin temelini güçlendirecek, en sağlıklı, en anlamlı katkıdır. Yasama organını devletle bir tutmak, takdir yetkisini anayasal gerekler dışına taşıyıp, sınırsızlığa götürmek yarınlarda ağırlık getiren ödümler sayılabilir. Anayasa'dan kimse ödün veremez. Denetimle, Anayasa'yı daha hukuksal, daha yaraşır, daha etkili, daha güçlü tartışmasız egemen kılmak onurlu görevidir. Kararı bu çerçeveye sığdıramıyorum.

Başkanvekili

Yekta Güngör ÖZDEN

KARŞIOY YAZISI

1580 sayılı Belediye Kanununun, 20.6.1987 günlü, 3394 sayılı Yasayla değişik "Başkanvekili ve geçici görevlendirme" başlıklı 93. maddesinin dava konusu dördüncü fıkrası; belediyelerin seçilmiş organları veya bu organların üyeleri hakkında, görevlerine ilişkin bir suç sebebiyle soruşturma veya kovuşturma açılması halinde, İçişleri Bakanının, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar bu organları veya organların üyelerini görevden uzaklaştırabileceğini öngören üçüncü fıkrası hükmüyle doğrudan bağlantılıdır.

Gerçekten dördüncü fıkrada, üçüncü fıkra uyarınca görevden uzaklaştırılan belediye başkanının yerine, İçişleri Bakanının teklifi ve Başbakanın onayı ile kesin hükme kadar, meclis üyeleri arasından, geçici olarak bir başkan görevlendirilebileceği hükme bağlanmıştır.

Belediye hizmetlerinin aksatılmadan yürütülmesini sağlamak amacıyla yapıldığı anlaşılan söz konusu düzenlemenin Anayasal dayanağını, TC. Anayasası'nın 127. maddesinin

Esas Sayısı: 1987/22
Karar Sayısı: 1988/19

dördüncü fıkrasında yer alan ve 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun değişik 93. maddesinin üçüncü fıkrasında da aynen tekrarlanan kural oluşturmaktadır.

İçişleri Bakanı, belli koşulların gerçekleşmesi halinde, seçilmiş mahallî idare organlarını veya bu organların üyelerini, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar görevden uzaklaştırabilme yetkisini esas itibarıyla Anayasa'nın 127. maddesinin dördüncü fıkrasından aldığına göre; Belediye Kanunu'nun değişik 93. maddesinin üçüncü fıkrasıyla da yinelenen bu yetkinin kullanılması sonucunda doğan geçici boşluğun doldurulması, karşılanması zorunlu bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Anayasa Koyucu, beliren ihtiyacın karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri bizzat belirtmemiş, bu konuya ilişkin düzenlemeyi, kanımızca Yasa Koyucunun inisiyatifine, onun takdirine ve siyaset tercihine bırakmıştır.

İçişleri Bakanının teklifi ve Başbakanın onayı ile kesin hükme kadar, belediye meclisi üyeleri arasından geçici olarak bir başkan görevlendirilebileceğine ilişkin bulunan inceleme konusu dördüncü fıkra hükmünün, Anayasal ilke ve kurullarla bağdaşmayan, bunlarla çelişen ve çatışan bir yanı ve yönü yoktur.

20.6.1987 günlü, 3394 sayılı Yasayla 27.6.1984 günlü, 3030 sayılı Yasanın 9. maddesine eklenen fıkra da, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 93. maddesinde yapılan değişikliğe paralel olarak, büyükşehir belediye başkanlığında doğacak boşluğun doldurulmasını sağlamaya yönelik bir düzenleme niteliğindedir. Aynı ihtiyaçtan kaynaklanmış ve aynı Anayasal temele oturtulmuş olması nedeniyle yukarıda 1580 sayılı Yasanın değişik 93. maddesinin dördüncü fıkrası yönünden yapılan açıklamalar, 3030 sayılı Yasanın 9. maddesine 3394 sayılı Yasayla eklenen fıkra açısından da geçerlidir.

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 20.6.1987 günlü, 3394 sayılı Yasanın 1. maddesiyle değiştirilen 93. maddesinin dördüncü fıkrası ile;

3030 sayılı Yasanın 9. maddesine 3394 sayılı Yasanın 2. maddesiyle eklenen fıkranın "Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline" ilişkin olarak oyçokluğu ile oluşturulan karara bu nedenlerle katılamamaktayım.

Üye

Necdet DARICIOĞLU

KARŞIOY YAZISI

Anayasanın 127 nci maddesinde; "Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere ... seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir.

Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Mahalli idarelerin seçimleri, Anayasanın 67 nci maddesindeki esaslara göre beş yılda bir yapılır" hükümleri yer almıştır.

Bu hükümler karşısında, en esaslı ve tipik mahalli idare olan belediyelerde, yalnız belediye meclislerinin değil, belediye başkanlarının da seçimle işbaşına gelmesi ve bu esaslara aykırı eski kanun hükümlerinin uygulanmaması, değiştirilmesi gerekmektedir.

Aynı nedenlerle, belediye başkanvekillerinin de; Belediye başkanı, vali, İçişleri Bakanı veya Başbakan tarafından "atanmak"la değil, "seçim"le belirlenmesi zorunludur. Bu zorunluluk nedeniyledir ki, 1961 Anayasasının 116 nci maddesi yürürlüğe girince, 3.4.1930 günlü, 1580 sayılı Belediye Kanununun bir çok hükümleri, 19.7.1963 günlü, 307 sayılı Kanunla değiştirilmiş; 93 üncü maddesine de; "Belediye başkanlığının herhangi bir sebeple boşalması veya izin, hastalık ve işten el çektirme gibi hallerde yeni başkan seçimi yapılmasına veya başkanın görevine başlamasına kadar meclis her toplantı yılı başında içinden bir üyeyi başkanvekili seçer" hükmü konulmuştur.

Belediyelerin esas karar organı ve seçimle oluşan meclisleriyle işbirliği ve uyum içinde bulunması gereken başkanvekillerinin, "seçim" yerine, belediye başkanı, vali, İçişleri Bakanı veya Başbakan tarafından atanması "yerinden yönetim ilkesine" de aykırı olduğundan dava konusu 20.6.1987 günlü, 3394 sayılı Kanunla değiştirilen, Belediye Kanununun yeni 93 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkralarının da iptali gerektiği düşüncesiyle çoğunluk kararının bu kısmına katılmıyorum.

Üye

Muammer TURAN

KARŞIOY YAZISI

Anayasa'nın 127. maddesinin dördüncü fıkrasında : "Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma ve kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir" denilmektedir.

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 3394 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 93. maddesinin üçüncü fıkrasında Anayasa'nın sözü geçen hükmü tekrarlandıktan sonra, dördüncü fıkra "Bu durumda bakanın teklifi ve Başbakanın onayı ile kesin hükme kadar meclis üyeleri arasından geçici olarak bir başkan görevlendirilir" denilmiştir.

Dördüncü fıkra hükmü, üçüncü fıkranın devamı, Anayasa ile İçişleri Bakanı'na verilen yetkinin uzantısı ve tamamlayıcısıdır. Bu yetkinin kötüye kullanılma ihtimalinin mevcut olması, Anayasa'ya aykırılık sebebi teşkil etmez. Kötü düşünceli insanların elinde en iyi hüküm de kötüye kullanılabilir. Bizim arayacağımız, Anayasa'nın böyle bir düzenleme yetkisini kanun koyucuya verip vermediği hususudur. Bazı hallerde, İçişleri Bakanı'na belediye başkanını görevden uzaklaştırma yetkisi veren Anayasa'mızın, onun yerine, meclisin seçilmiş üyeleri arasından geçici bir başkan görevlendirme yetkisini vermediğini, daha doğrusu, böyle bir görevlendirmeyi imkânsız kıldığını düşünmek yanlış olur.

3030 sayılı Kanun'un 9. maddesine 3394 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle eklenen fıkra da, aynı mahiyette bir hükmü ihtiva ettiğinden, yukarıda söylediklerim bu fıkra hükmü için de geçerlidir.

2- Anayasa'nın 127. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "Kanun büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir" hükmüne dayanılarak, bazı büyük şehirlerimiz ilçe belediyelerine ayrılmışsa da, bu ayırım sun'i bir ayırımdır. Gerçekte, aynı büyük şehirde yaşayan insanların, şu veya bu semtte oturmakla, o büyük şehrin öteki semtleriyle ilgisinin kesilmiş olduğu düşünülemez. Ankara'nın Yenışehir ilçe belediyesi sınırları içinde oturan bir vatandaşın iş yeri Altındağ belediyesi sınırları içinde; Yenimahalle ilçe belediye sınırları içinde oturan bir vatandaşın iş yeri ise Yenışehir ilçe belediye sınırları içinde olabilir. Büyük şehir belediye sınırları içinde oturan vatandaşların çoğu o ilçe belediyesinden bu ilçe belediyesine hemen her gün gidip gelmekte; bir kısmı da zaman zaman o semtten bu semte taşınmaktadır.

Bu itibarla, 2972 sayılı Kanun'un 3394 sayılı Kanun'un 3. maddesiyle değiştirilen 4. maddesinde yer alan "Belediye hudutları içinde birden fazla ilçe bulunan büyük şehirlerde büyük şehir belediye başkanı, büyük şehir ilçe belediye başkanları seçimi için, büyük şehir belediye hudutları içi bir seçim çevresidir" hükmünü fazla yadırgamamak gerekir.

Büyük şehrin bir semti için yapılacak belediye başkanı seçiminin öteki semtlerde oturan vatandaşları ilgilendirmediği söylenemeyeceğinden, sözü geçen hükmün Anayasa'nın 127. maddesinde yazılı "yerinden yönetim" ilkesiyle bağdaşmadığı da ileri sürülemez.

Anayasa'mız belli bir seçim sistemini benimsememiş, hangi sistemin uygulanacağını takdirini kanun koyucuya bırakmıştır. Kanun koyucu, serbestlik, eşitlik, gizlilik, tek derecelik,

Esas Sayısı: 1987/22
Karar Sayısı: 1988/19

genel oy, açık sayım ve döküm; yargı yönetim ve denetimi esaslarından ayrılmamak şartıyla, istediği sistemi benimseyebilecektir.

Seçim çevresinin tayini hususunda da kanun koyucunun bir tercih hakkı bulunduğunu kabul etmek gerekir. Bu tercih hakkı kötüye kullanılıp kamu yararı bir kenara itilerek, siyasî çıkar sağlama yoluna gidilmediği sürece, Anayasa'ya aykırılıktan söz edilmemesi gerekir.

Yukarıda açıkladığım gerekçelerle, 1580 sayılı Kanun'un 3394 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 93. maddesinin dördüncü fıkrasının, 3030 sayılı Kanun'un 9. maddesine 3394 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle eklenen fıkranın; 2972 sayılı Kanun'un 3394 sayılı Kanun'un 3. maddesiyle değiştirilen 4. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığını düşündüğümden, aksi yönde oluşmuş bulunan Mahkeme kararına katılmıyorum.

Üye

Mehmet ÇINARLI

KARŞIOY YAZISI

1- 3394 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 93. maddesi değiştirilerek, bu madde dördüncü fıkrasında yapılan düzenleme ile "Belediye başkanları hakkında görevleri ile ilgili bir suç işlemeleri sebebi ile soruşturma veya kovuşturma açılması halinde İçişleri Bakanı tarafından geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar görevinden uzaklaştırılan Belediye Başkanı yerine" atanacak başkanın atanma esas ve usulleri belirtilmektedir. Bu fıkraya göre, işbu nedenle görevden geçici olarak uzaklaştırılan Belediye başkanı yerine "İçişleri Bakanının teklifi Başbakanın onayı ile kesin hükme kadar meclis üyeleri arasından bir başkan olarak" görevlendirilebilecektir.

Merkezi idareye verilen bu geçici atama yetkisinin amacı, genel ve madde gerekçelerinde "hizmetin aksamaması" olarak açıklanmaktadır. Anayasa'nın 127. maddesi dördüncü fıkrası ikinci cümlesinde, "...görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanının, geçici bir tedbir olarak uzaklaştırabileceği" belirtilmekte ve yine aynı maddenin beşinci fıkrasında da, "Merkezî idare mahallî idareler üzerinde, mahallî hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisine sahip olduğu" açıklanmaktadır.

Yukarıda sözü edilen iki fıkra birlikte değerlendirildikte; Anayasa koyucu'nun, merkezî idareye "hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahallî idare organları ile bu organların üyelerini, geçici bir tedbir olarak kesin hükme kadar görevden uzaklaştırma" ve yine mahallî idareler üzerinde "Mahallî hizmetlerin Anayasa'nın 123. maddesinde belirtildiği veçhile idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahallî ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla" kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idarî vesayet yetkisi tanımıştır. Anayasa'nın 127. maddesi merkezî idareye, mahallî idare organı veya üyeleri hakkında bir suç sebebi ile soruşturma veya kovuşturma açılması halinde geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar görevden uzaklaştırma yetkisi verildiğine göre, bu şekilde görevden uzaklaştırılan Belediye başkanı yerine geçici olarak ve kesin hükme kadar, meclis üyeleri arasından birini görevlendirme gibi, aynı idareye, idarî vesayet gereği "kamu görevlerinin aksamaması ve görevde birliğin sağlanması ve toplum yararının korunması amacıyla tanınan bu yetkinin, Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Öte yandan yasalarda yer alan bir kuralın, amacı dışında siyasî tercihlere göre kullanılabileceği olasılığı da yalnız başına uygunluk denetimine konu olamaz.

2- Dava konusu Kanun'un 2. maddesiyle 27.6.1984 günlü, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un 9. maddesine eklenen fıkranın, Anayasa'ya aykırı olmadığına dair görüşümüz, aynı nitelikte olan 1. maddenin dördüncü fıkrasına ilişkin olarak;

3- Dava konusu Kanun'un 3. maddesiyle 18.1.1984 günlü, 2972 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yapılan değişikliğin; birinci fıkrasının, Anayasa'ya aykırı olmadığına dair görüşümüz, aynı nitelikte olan 31.3.1988 günlü, 3420 sayılı Kanun'un 11. maddesine ilişkin olarak 13.6.1988 günlü, Esas : 1988/14 , Karar : 1988/18 sayılı karara ekli karşıoy yazısının ikinci bölümünde ayrıntılı olarak açıklandığı cihetle, burada yinelenmesine gerek görmüyorum.

Çoğunluğun 20.6.1987 günlü, 3394 sayılı Kanun'un "1. maddesiyle 1580 sayılı Kanun'un 93. maddesinin dördüncü fıkrasında yapılan değişikliğin; 2. maddesiyle 3030 sayılı Kanun'un 9. maddesine eklenen fıkranın; 3. maddesiyle 2972 sayılı Kanun'un 4. maddesi birinci fıkrasında yapılan" değişikliğin Anayasa'ya aykırı olduğuna ilişkin görüşe yukarıda açıklanan nedenlerle katılmıyorum.

Üye

Servet TÜZÜN

KARŞIOY YAZISI

1580 sayılı Belediye Kanunu, 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun ve 3194 sayılı İmar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair 20.6.1987 günlü ve 3394 sayılı Kanunun 1. maddesinde aynen : "1580 sayılı Belediye Kanununun 93 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Başkanvekili ve geçici görevlendirme

Madde 93.- Belediye başkanı; izinli, özürlü veya raporlu bulunacağı veya beldeden görevli olarak ayrılacağı durumları dikkate alarak önceden, meclis üyeleri arasından bir başkanvekili belirler..." denilmektedir.

Belediye başkanına böyle bir yetkinin verilmesi, onun objektif iktidarına subjektif bir unsur katılması ve kamu hizmetinin şahsileştirilmesi demektir. Bir kamu tüzelkişisi olan belediyenin organları, yetkilerini özel kişiler gibi kendi heves ve arzularına göre kullanamaz ve dolayısıyla başkanvekilini de dilediği gibi seçemezler. Ortada bir kamu hizmeti söz konusu olduğuna göre, bu hizmetin eşit şartları taşıyan herkese birden arz edilmesi ve bu suretle yarışta öne geçenin hizmeti üstlenmesi gerekir. Zira, demokrasilerde hiç kimse, kendi mahdut ve kişisel düşüncelerini herkese şamil bir kural haline sokamaz. Demokrasi, hem tezleri ve hem de mukabil tezleri içinde barındıran bir rejimdir ve her ikisi de Anayasa'nın güvencesi altındadır. Böyle bir uygulama, mahallî idare organlarının halk tarafından seçil-meleriyle oluşmasında güdülen amaca da aykırı düşer. Bu itibarla, sözü edilen fıkrayı, Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngöröldükleri amaç dışında kullanılamaz" diyen 13. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı gördüğümünden, aksi yönde kararı oluşturan çoğunluk görüşüne muhalif kaldım.

Üye

Mustafa ŞAHİN

KARŞIOY YAZISI

20.6.1987 günlü, 3394 sayılı "1580 Sayılı Belediye Kanunu, 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 2972 Sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri

Esas Sayısı: 1987/22
Karar Sayısı: 1988/19

Seçimi Hakkında Kanun ve 3194 Sayılı İmar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun'un 1. maddesiyle değiştirilen 14.4.1930 günlü, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 93. maddesinin birinci ve ikinci fıkrası ile ilgili olarak Sayın Üye Muammer TURAN'ın karşıoy yazısında açıkladığı gerekçelerle çoğunluğun görüşüne katılmıyorum.

Üye

Adnan KÜKNER

KARŞIOY YAZISI

A- 3394 sayılı Yasanın 1. maddesi ile değiştirilen 1580 sayılı Yasanın 93. maddesinin dördüncü fıkrası ve yine aynı Yasanın 2. maddesi ile 3030 sayılı Yasanın 9. maddesine eklenen fıkra; olağanüstü bir durumda hizmetin aksamamasını teminen geçici bir süre için merkezî idareye meclis üyeleri arasından bir başkan görevlendirme yetkisi vermektedir.

Bu husus, Anayasa'mızın 123. ve 127. maddelerinde yer alan idarenin bütünlüğü ve idari vesayet ilkelerine uygundur. Anayasa'mıza da aykırı bir yönü yoktur.

B- 3394 sayılı Yasanın 3. maddesiyle 2972 sayılı Yasanın 4. maddesinde yapılan değişiklik kapsamı itibarıyla, Anayasa'mızın 127. maddesinin üçüncü fıkrasındaki "kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir." şeklindeki kuralın bir gereğidir. Yönetim biçiminin seçim şeklini etkilemesi tabiidir.

Büyükşehirde yaşayan vatandaşlarımızın evi, işyeri, sürekli alış veriş yaptığı yerler çoğu defa büyükşehre bağlı başka başka ilçelerde bulunmaktadır.

Bu düzenleme ile, büyükşehir ve büyükşehre bağlı ilçe halkının günlük yaşantısında karşılaştığı belediye hizmetlerini etkileyen, belediye başkanlarını ayrı ayrı ve müştereken değerlendirme imkânı getirilmektedir. Seçim hakkı daraltılmamakta, genişletilmektedir. Seçime dayanan bu tercih bir bütünlük arzeden yönetim biçimine, hizmetin mahiyetine ve gerçek ihtiyaca ve kamu yararına daha uygun düşmektedir.

Bu nedenle, yukarıda belirtilen maddeleri Anayasa'ya aykırı bularak iptalini kararlaştıran çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Üye

İhsan PEKEL

KARŞIOY YAZISI

3394 sayılı Yasanın 1. maddesi ile değiştirilen 1580 sayılı Yasanın 93. maddesinin dördüncü fıkrasının,

2. maddesi ile, 3030 sayılı Yasanın 9. maddesine eklenen fıkranın,

3. maddesi ile, 2972 sayılı Yasanın 4. maddesinde yapılan değişikliğin, birinci fıkrasının,

Sayın Mehmet ÇINARLI'nın karşıoy yazısında belirtilen gerekçelerle Anayasaya aykırı olmadığı ve bu konulardaki iptal isteminin reddine karar verilmesi kanısında olduğumdan, Sayın çoğunluğun görüşüne katılmıyorum.

Üye

Selçuk TÜZÜN